

Anotace

Cvičení v tomto pracovním listu jsou zaměřena na obecnou češtinu a její použití na území České republiky. Konkrétně jde o konkurenci ve výslovnosti slov s diftongizací $y > ej$ (dobrý) a bez diftongizace (dobrý) a s úžením $e > í$ (mlíko) a bez úžení (mléko).

Postup práce

Žáci by měli před samotnou prací s pracovním listem vědět, že v České republice existují různé nářeční oblasti. Učitel může žákům pomocí mapy ukázat, kde se nacházejí. Zároveň by měli být seznámeni s existencí obecné češtiny a vhodnosti jejího užití v různých komunikačních situacích. Učitel se jich nejprve zeptá, co o ní vědí. Typické charakteristiky zapisuje na tabuli jako myšlenkovou mapu. Následně se zaměří na změnu $y > ej$ a $e > í$. Vyzve žáky, aby se do korpusu podívali na rozložení jejího výskytu na území ČR pomocí daných příkladů. Příklady lze samozřejmě změnit. Důležité ale je, že v případě sledování změn koncovek je potřeba zadávat celé spojení (např. celý den X celej den), jinak by se vyhledávala i adjektiva v jiném spojení (např. celý auta atd.), což by zkreslilo výsledek. Žáci se mohou před vlastní prací s korpusem pokusit odhadnout, kde bude jaká varianta převažovat. Při práci je důležité, aby pracovali s výsledky pro mluvený jazyk a nářeční oblasti. Korpus není z hlediska nářečních oblastí vyvážený, proto nemá smysl vyhodnocovat pouze výskyt na celém území ČR zobrazující se v prvních kruhových grafech. Až žáci určí, kde diftongizace a úžení typicky probíhá, vymyslí ve dvojicích příklady dalších slov, kde se y mění na ej a e na $í$. Následně zahrají dialog, ve kterém si vyzkoušejí roli „typického Čecha“ a „typického Moravana“. Cvičení lze samozřejmě doplnit o další charakteristiky obecné češtiny, např. převahu koncovky $-ý$ v nominativu plurálu všech rodů (dobrý auta, ženy, muži, hrady). Během celé práce je třeba zdůrazňovat, že obecná čeština není prestižní útvar, a nepatří tak do oficiální komunikace.

- 1) Co víte o obecné češtině? Která obecně česká slova znáte?
- 2) Pro obecnou češtinu je typická změna $y > ej$ (dobřej kámoš) a $e > í$ nebo y (velký auto, mlíko). Podívejte se do korpusu (<https://syd.korpus.cz/>) a řekněte, kde jsou v ČR tyto změny typické a kde ne. Použijte příklady:

výška - vejška, celý den – celej den, mléko – mlíko

- 3) Která další slova se můžou takto měnit? Napište co nejvíc příkladů.

.....
.....
.....
.....
.....

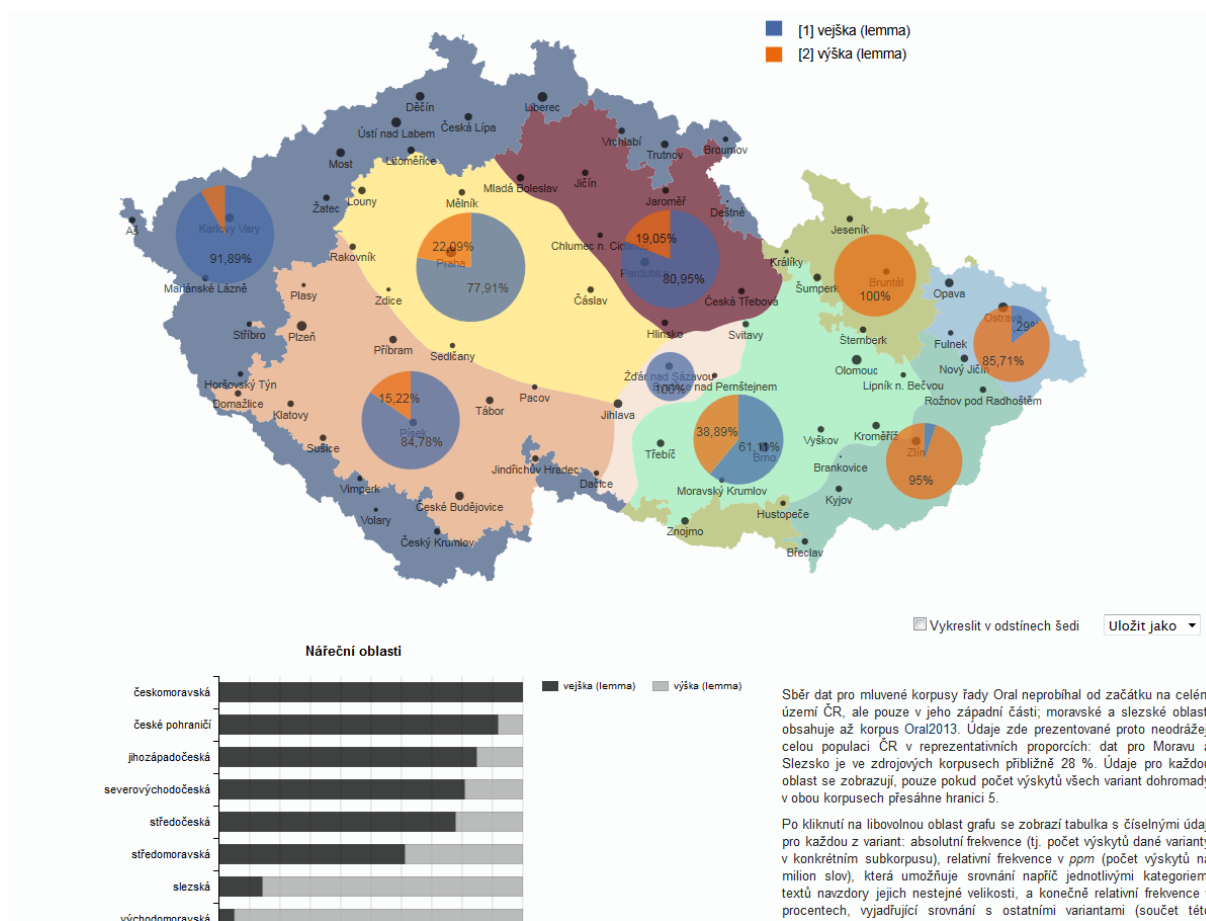
- 4) Zahrajte dialog typického Čecha s typickým Moravánem. Jako Čech v něm používejte „ej“ a „ý/í“, jako Moravan mluvíte spisovně.

Postup práce s korpusem

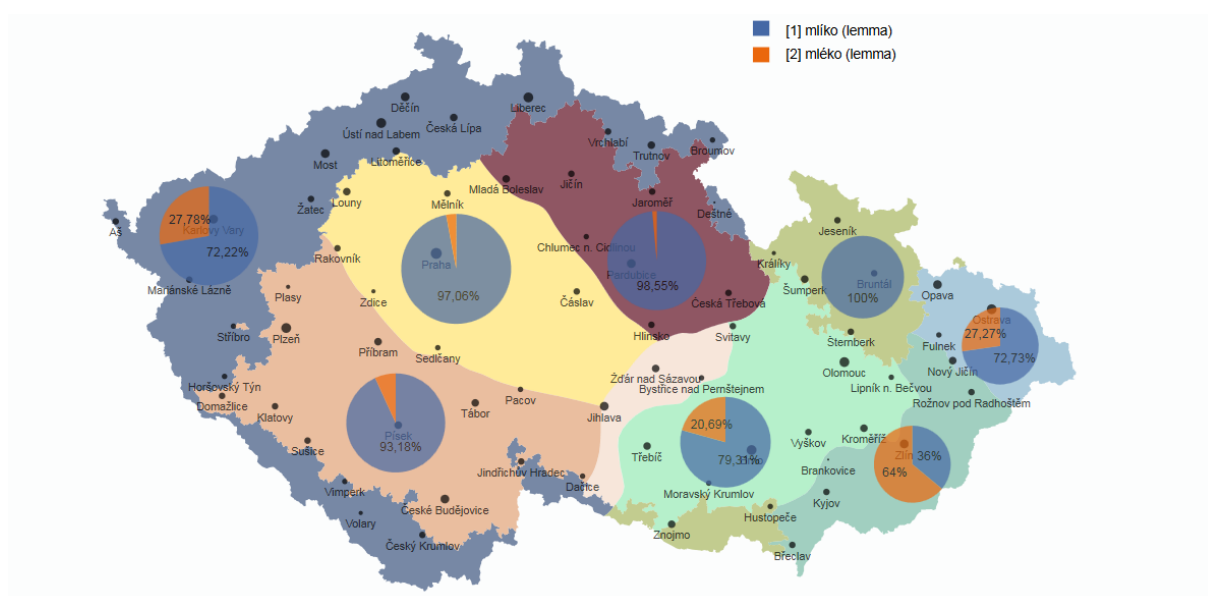
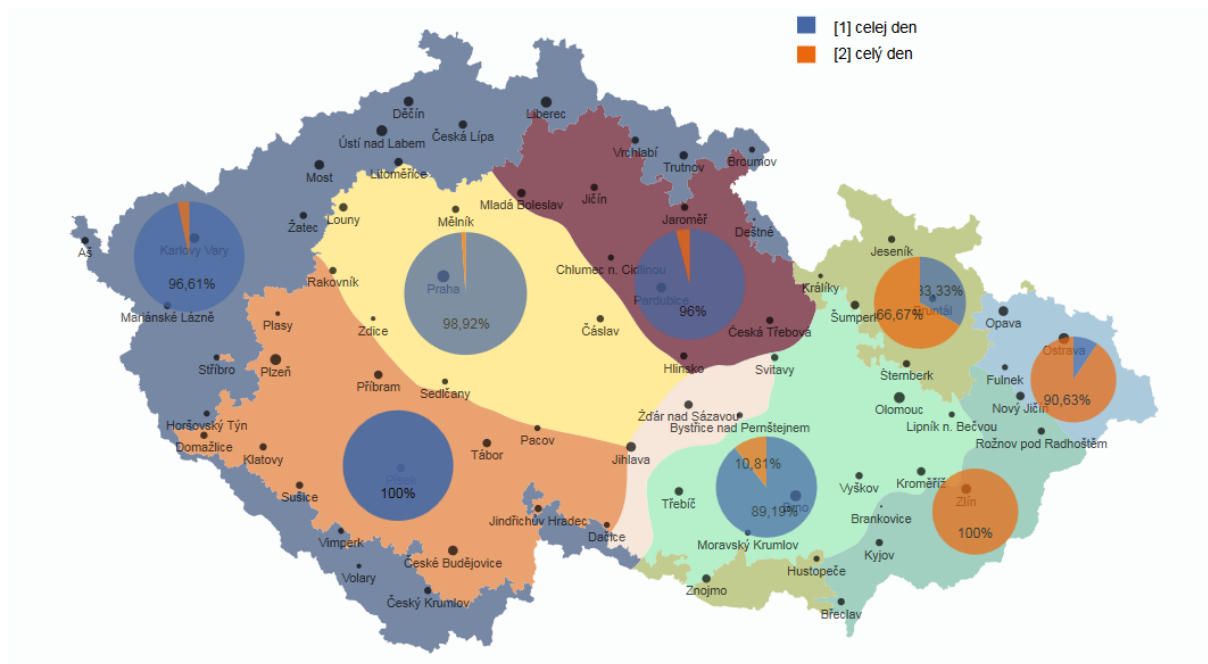
Do okének aplikace SyD vždy jednotlivě napište obě varianty. Nechte zaškrtnuté políčko a=A (nezáleží na tom, jestli je první písmeno malé nebo velké), v případě jednoslovných hledání i políčko lemma (hledáme všechny tvary). Klikněte na tlačítko Porovnat varianty. Dále vyberte záložku Mluvený jazyk a Nářeční oblasti. Zobrazí se vám barevná mapa s grafy a zároveň graf pro jednotlivé nářeční oblasti.

Řešení

viz grafy

Adresy dotazů: Adresa tohoto dotazu: <http://syd.korpus.cz/c3RhKzYq.syn> (vejška, výška),
<http://syd.korpus.cz/visNjrSk.syn> (celej den, celý den); <http://syd.korpus.cz/UYBLaXsD.syn> (bejt, být)

Adresy dotazů: Adresa tohoto dotazu: <http://syd.korpus.cz/c3RhKzYq.syn> (vejška, výška),
<http://syd.korpus.cz/visNjrSk.syn> (celej den, celý den); <http://syd.korpus.cz/UYBLaXsD.syn> (bejt, být)